

SUOMEN LUONTOPANEELIN LAUSUNTO KOSKIEN METSÄALAN PERUSTUTKINNON PERUSTEIDEN LUONNOSTA

Suomen Luontopaneelin kiittää lausuntomahdollisuudesta koskien metsäalan perustutkinnon perusteita.

Luonnon monimuotoisuus on häviämässä kovaa vauhtia ja luontokato onkin nostettu ilmastonmuutoksen rinnalle yhdeksi suurimmista ihmiskuntaa uhkaavista riskeistä (WEF 2022). Ilmastomuutos on onnistuneesti otettu huomioon monessa yhteiskunnan toiminnassa, mutta luontokatoa ei ole sen vakavuus huomioiden nostettu vielä riittävän hyvin esille. Lisäksi ilmastonmuutoksen torjunnalla on mahdollista aiheuttaa haittaa luonnolle, mikäli luontokatoa ei ole otettu toimissa huomioon (UN 2019). Nämä ongelmat ovat toisiinsa limittyneitä ja ne tulee ratkoa aina yhdessä. Tutkintojen kestävyysopinnoissa tulisi nostaa luontokadon torjunta keskusteluun aina kun ilmastonmuutoksesta puhutaan. Tämän lisäksi luonnon monimuotoisuus tulisi käsitellä opinnoissa myös omana asianaan, kaiken elämän perustana, joka edellyttää huomioimista myös tilanteissa, joissa luontokato on pystytty pysäyttämään. Juuri pidetyssä COP15-kokouksessa Suomi on sitoutunut sekä luontokadon pysäyttämiseen vuoteen 2030 mennessä että luonnon monimuotoisuuden tilan edistämiseen ennen ja jälkeen tämän rajapyykin.

Tällä hetkellä suurella osalla Suomen väestöstä on heikot mahdollisuudet ymmärtää luonnon monimuotoisuutta, luontokatoa ja ilmastonmuutosta siten, että he voisivat toimia tietoperustaisesti suhteessa näihin ilmiöihin. Vastakkainasetteluja tietopohjaisesti puutteellisten näkemysten välille rakentuu helposti, mikä heikentää ympäristövastuullisen kansalaisyhteiskunnan kehitystä. Tilannetta voidaan parantaa kattavalla ympäristökasvatuksella ja -koulutuksella, joka ulottuu kaikille koulutusasteille ja -aloille (Ahlvik ym. 2020).

Ammatillisten perustutkintojen arvoperustan mukaan tutkinnoissa ”rakennetaan osaamisperustaa ympäristön ja kansalaisten hyvinvointia edistävälle taloudelle”. Luontopaneelin mielestä tämä on hyvä ja oikea huomio, olettaen, että ympäristö ymmärretään laajasti tarkoittamaan luontoa ja ilmastoa, sekä rakennetuissa että pääosin luonnonvaraisissa ympäristöissä. Tulevaisuuden työelämässä ympäristöasioihin (luonto ja ilmasto) tullaan törmäämään entistä enemmän. Yritykset ja organisaatiot laskevat tulevaisuudessa hiilijalanjälkensä lisäksi myös luontojalanjälkeään (S-ryhmä 2022), ja tämä tulee vaikuttamaan toiminnan muotoihin. Luonnon monimuotoisuuden ja luontokadon käsitteleminen kaikissa tutkinnoissa on näin ollen perusteltua. On tärkeää antaa opiskelijoille valmiuksia tehdä luonnon monimuotoisuuden tilaan myönteisesti vaikuttavia päätöksiä tulevassa työssään.

Arvoperustaliitteen lisäksi luonnon monimuotoisuus on mainittu ammatillisten tutkintojen yhteisissä osissa vain kerran (ammattillisten perustutkintojen pakollisten yhteisten opintojen ”yhteiskunta- ja työelämäosaaminen”, kestävä kehityksen edistäminen). Tämän tutkinto-osan tavoitteet ovat hyvät, mutta ne eivät ole riittäviä laajuudeltaan kaikkien tärkeiden

asiakokonaisuuksien käsittelemiseksi. Luonnon monimuotoisuus olisi nostettava erikseen kestävän kehityksen teeman alta käsiteltäväksi omana kokonaisuutenaan.

Ammatillisten perustutkintojen yhteisissä vapaavalintaisissa opinnoissa ilmastonmuutos on otettu hyvin huomioon ilmastovastuullinen toiminta -opintokokonaisuudessa. Sisällöt kyseisessä kokonaisuudessa ovat monipuoliset ja tavoitteet pääosin toimivia. Vastaavanlainen kokonaisuus toimisi myös luonnon monimuotoisuuden ja luontokadon käsittelemiseen. Koska luonnon monimuotoisuutta ei kuitenkaan ammatillisten opintojen yhteisissä osissa mainita näitä muutamia kertoja lukuun ottamatta, tulisi sen näkyä tutkintojen muissa osissa. Tutkinnoissa olisi tärkeää tunnistaa ainakin oman ammattialan keskeiset riskit luonnon monimuotoisuuden heikentämiselle, mahdollisuudet luonnon monimuotoisuuden tilan parantamiselle, sekä ammatilliset mahdollisuudet vaikuttaa alan kehitykseen luonnon monimuotoisuuden tilan edistämiseksi. Lisäksi luonnon itseisarvo tulee tunnistaa.

Useissa perustutkinnoissa luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavien aiheiden käsitteleminen jää tasolle, jossa puhutaan yleisesti kestävästä kehityksestä, jätteiden määrän vähentämisestä sekä kierrättämisestä. Nämä kaikki mainitaan myös metsäalan perustutkinnon perusteiden luonnoksessa, mutta lisäksi aihetta tulisi käsitellä myös muilla tavoin. Ainoa tutkinnon osa, jossa on selkeä oma kokonaisuutensa ekologian osaamiselle, on metsien hoito ja hyödyntäminen (2.1). Tässä tutkinnon osassa on sen laajuuteen (20osp) nähden kuitenkin erittäin paljon ammattitaitovaatimuksia, joten on epäselvää, kuinka hyvin tarvittava tietotaito tästä aihealueesta tutkinnon osan kautta saadaan. Usein toistuva ”tunnistaa talousmetsien arvokkaat elinympäristöt ja niiden ominaispiirteet” sekä ”huomioi vesiensuojelun vaatimukset työkohteella” vaativat toteutuakseen ekologista ymmärrystä elinympäristöjen toiminnasta. Nyt tutkinnossa näiden pohjustaminen on vain yhden tutkinnon osan varassa, jossa käsiteltävänä on myös paljon muita aihealueita. Lisäksi käytetty muotoilu ”talousmetsien arvokkaat elinympäristöt” olisi selkeämpi muodossa ”talousmetsien luonnon monimuotoisuudelle arvokkaat elinympäristöt”, jotta kuvaus kertoisi selkeästi, mitä arvoa virkkeessä tarkoitetaan. Tätä muotoilua käytetään jo tutkinnon osassa metsien monikäyttö (2.8).

On hyvä, että maanomistajien erilaisten tavoitteiden tiedostaminen on ammattitaitovaatimuksena monessa tutkinnon osassa. Kun tämän lisäksi monessa tutkinnon osassa ammattitaitovaatimuksena on ”työskennellä korjuuohjeiden, metsän- ja luonnonhoidon suositusten, säädösten sekä metsäsertifioinnin kriteerien ja kestävän kehityksen ohjeistusten mukaisesti”, ja tutkinnon metsien hoito ja hyödyntäminen osassa (2.1) käsitellään metsien eri käyttömuodot, kestävän metsänkasvatuksen perusteet ja erilaiset metsänkasvatustavat, on tutkinnosta valmistuvilla mahdollisuus parantaa metsäluonnon monimuotoisuuden tilaa nykyisestä. Kuitenkin viime aikoina otsikoissa on ollut muun muassa Metsäkeskuksen tekemän selvityksen tulokset, jossa todettiin, että lähes kaikki tutkittujen kohteiden ensiharvennukset olivat metsänhoitosuosituksen vastaisia ja suuri osa myös metsälain vastaisia (Metsäkeskus 2022). Tämän myötä on todettava, ettei edellä esitettyjä tavoitteita luonnon monimuotoisuuden suojelemisen osalta käytännön työssä monin paikoin ole saatu toteutettua. Muita kuin taloudellisia hyötyjä metsistä on suojelualueiden lisäksi arvotettava aikaisempaa enemmän myös talousmetsissä, jos luontokato halutaan pysäyttää. Ilman tietoa luonnon monimuotoisuuden suojelemisen

merkityksestä niin luontokadon pysäyttämiseksi, metsätalouden tuottavuudelle, hiilensidonnalle kuin esimerkiksi ihmisten terveydelle, ei ole itsestään selvää, että luonnon monimuotoisuuden kannalta olennaiset toimet tulevat talousmetsissä lopulta tehdyksi tarvittavalla laajuudella.

Metsien erilaiset käyttötarkoitukset mainitaan tutkinnon metsien hoito ja hyödyntäminen osassa (2.1) ja käsitellään laajemmin tutkinnon osassa metsien monikäyttö (2.8). Tämä tutkinnon osa on kuitenkin valinnainen. Osan lisäämistä tutkinnon pakolliseksi osaksi olisi syytä harkita, jotta opiskelijat saavat metsien monikäytöstä riittävän taito- ja tietotason työelämää varten. Metsien monikäyttö tutkinnon osan osaamisen osoittamiseksi ”opiskelija osoittaa ammattitaitonsa näytössä suunnittelemalla ja tekemällä valitsemansa metsien monikäyttöön liittyvän työn käytännön työtehtävissä. Käytännön työtehtävä voi liittyä maisemanhoitoon, luontomatkailuun, erikoispuiden kasvatukseen, piha- tai taajamametsien käsittelyyn, retkeily- tai vaellusreitteihin tai niiden rakenteisiin, hirsitöihin, kenttäsahaustukseen, metsästykseseen, riistaan, kalastukseen, keräilytuotteisiin tai ennallistamistöihin.” Haluaisimme huomauttaa, että tältä listalta vaikuttaisi puuttuvan esimerkki luonnon monimuotoisuuden suojeluun keskittyvän talousmetsän käsittelystä. Jos metsänomistaja toivoo talousmetsän hoidossaan otettavan huomioon luonnon monimuotoisuus paremmin kuin metsälain minimivaatimuksissa ja metsänhoitosuosituksissa, vaatii se työn tekijältä erilaista taitoa ja kokemusta.

Tutkinnossa olisi hyvä useammassa osassa ja selkeämmin tulla esille ennallistamiseen liittyvät metsänhoitotoimenpiteet, sekä jatkuvapeitteinen metsänkäsitely. Ensin mainittu kuuluu ammattitaitovaatimukseen vain tutkinnon osassa koneelliset maanmuokkaus- ja metsähoitotyöt (2.23) ja mainitaan lisäksi metsien monikäyttö osassa (2.8) esimerkkinä osaamisen osoittamistyötavasta. Jatkuvapeitteistä metsänkäsitelyä (tai eri-ikäisrakenteista metsänkäsitelyä) ei nosteta suoraan esiin missään tutkinnon osassa. Asiaa voidaan varmasti sivuta erilaisten metsänkasvatustapojen käsittelyn yhteydessä, mutta aihe vaatisi selkeästi laajempaa käsittelyä työelämässä tarvittavien taitojen saamisen varmistamiseksi.

Opiskelijoiden arvioinnissa kiitettävään (5) suoritukseen opiskelijan on esitettävä työhön ja toimintaympäristöön liittyviä perusteltuja kehitysehdotuksia työyhteisössä omaan työhön liittyvissä asioissa. Luonnon monimuotoisuuden kannalta tämä tarkoittaa luonnonvarojen käytön vähentämisen lisäksi myös uusien ympäristöystävällisempien laitteiden, materiaalien, kemikaalien ja työtapojen suosimista. Metsäalan perustutkinnosta valmistuneelle tämä tarkoittaa myös luonnon monimuotoisuudelle arvokkaiden elinympäristöjen jättämistä talousmetsiin enenevissä määrin. Syvällisellä ymmärryksellä luonnon monimuotoisuudesta erilaisissa elinympäristöissä sekä talousmetsien käsittelystä, voi metsäalan ammattilainen omalla asiantuntemuksellaan parantaa luonnon monimuotoisuuden säilymistä talousmetsissä, säilyttäen samalla mahdollisimman hyvin metsän taloudellisen arvon.

Haluamme lisäksi huomauttaa, että luonnon monimuotoisuuden suojelun kannalta olennaisten asioiden osaaminen ja toteuttaminen käytännön työssä ei juurikaan näy tutkinnon osien arviointiperusteissa. Arviointi ei pääsääntöisesti perustu tutkinnon osien sisältöjen hallintaan, vaan opiskelijan työskentelytaitoihin. Tutkinnon sisällöstä ja arviointiperusteista ei siis saa käsitystä siitä, mennäänkö aihealueiden käsittelystä riittävän pitkälle, jotta opiskelijat saavat riittävästi valmiuksia luonnon monimuotoisuuteen liittyvien

asioiden käsittelyyn työelämässä. Metsäalan perustutkinnosta valmistuvien mahdollisuudet vaikuttaa luonnon monimuotoisuuden tilaan tulevaisuudessa työelämässään ovat suuret. Tämän mahdollisuuden ja samalla haasteen aiheuttamaan tietotarpeeseen alan ammattilaisille on syytä vastata metsäalan tutkinnoissa.

Luontopaneelin lausunnon ovat laatineet Janne Kotiaho ja Ilona Laine.

Viitattu kirjallisuus:

- Ahlvik L., Boström C., Bäck J., Herzon, I., Jokimäki J., Kallio K. P., Ketola T., Kulmala L., Lehtikoinen, A., Nieminen T.M., Oksanen E., Pappila M., Pöyry, J., Saarikoski H., Sinkkonen A., Sääksjärvi I. & Janne S. Kotiaho. 2021. Luonnon monimuotoisuus ja vihreä elvytys. Suomen Luontopaneeli. Suomen Luontopaneelin julkaisuja 1.
- Metsäkeskus 2022. <https://www.metsakeskus.fi/fi/ajankohtaista/metsien-ensiharvennukset-eivat-ole-suositusten-mukaisia>.
- S-ryhmä 2022. S-ryhmä kartoittaa luontohaittansa yhteistyössä tutkijoiden kanssa. <https://s-ryhma.fi/uutinen/s-ryhma-kartoittaa-luontohaittansa-yhteistyossa-tu/3n8n8f4TmcaAkFfzLS19dm>.
- UN 2019. UN / Independent Group of Scientists appointed by the Secretary-General, Global Sustainable Development Report 2019: The Future is Now – Science for Achieving Sustainable Development, (United Nations, New York, 2019).
- WEF 2022. The Global Risks Report 2022 | World Economic Forum (weforum.org).